

ისტორიის დოქტორი, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, ივანე ჯავახიშვილის ისტორიისა და ეთნოლოგიის ინსტიტუტის ახალი და უახლესი ისტორიის განყოფილების მეცნიერ-თანამშრომელი

მღვდელ იოსებ ჩიჯავაძის უცნობი წერილები ეპისკოპოს კირიონისადმი (საარქივო მასალების მიხედვით)

წმინდა მღვდელმონაშე კირიონ II-ის ეპისტოლარული მემკვიდრეობიდან საგანგებო ყურადღებას იმსახურებს მღვდელ იოსებ ჩიჯავაძის მიერ კირიონ II-ისადმი გაგზავნილი წერილები, რომლებიც ჯერ გამოუქვეყნებელია და პირველად შემოდის სამეცნიერო მიმოქცევაში. ეს წერილები კირიონის პირად ფონდშია დაცული. მართალია, წერილების ნაწილს ფრაგმენტულად შეეხნენ ჩვენი მეცნიერები, მაგრამ სრულყოფილი სახით იგი პირველად ქვეყნდება ამ პუბლიკაციაში. წერილები დაცულია ხელნაწერთა ეროვნულ ცენტრში, კირიონის ფონდში. კატალოგსა და მეცნიერულ აღწერილობაში თემატურადაა წარმოდგენილი მასალა. კირიონის ფონდი განყოფილებადაა დალაგებული. II განყოფილებაშია გაერთიანებული მინერ-მონერა, სწორედ აქ არის განთავსებული ჩიჯავაძის წერილები კირიონისადმი და პირიქით.

ამჟამად ჩვენს მიზანს შეადგენს, მიმოვიხილოთ ხელნაწერთა ინსტიტუტში დაცული იოსებ ჩიჯავაძის წერილები, რომლის ადრესატი არის ავტოკეფალიისათვის დაუცხრომელი მებრძოლი, საზოგადო მოღვაწე, მკვლევარ-მეცნიერი, კარგი მეგობარი და საქართველოს ავტოკეფალიისთვის თავგანწირული კირიონ II.

მღვდელ იოსებ ჩიჯავაძის წერილებით ვეცნობით იმ დროს გამოჩენილი ადამიანების მხარდაჭერას ავტოკეფალიისათვის ბრძოლაში. წერილებში უხვადაა წარმოდგენილი ის პირებიც, რომლებიც ხელს უშლიდნენ საქართველოს ეკლესიური დამოუკიდებლობის აღდგენას და ძალიან ბევრ დანაშაულს ჩადიდნენ სინოდის სახელით. სწორედ ასეთი ადამიანებია იოსების წერილებში მოხსენებული. ჩიჯავაძის წერილები შეიცავს მეტად საჭირო და საინტერესო მასალას მისი ცხოვრების ზოგიერთი დეტალის გასარკვევად. წერილებში საყურადღებო ცნობებია დაცული იმდროინდელი საზოგადოების, საეკ-

ლესიო, რუსეთის სინოდის პირთა შესახებ. ამ წერილებს ჩვენთვის წყაროს მნიშვნელობა აქვს, რომელიც სრულყოფილად აღადგენს მეცხრამეტე საუკუნის ბოლოსა და მეოცე საუკუნის დასაწყისის საქართველოს ეკლესიაში არსებულ სიტუაციას.

წერილები დათარიღებულია 1902-1915 წლებით. ზოგიერთი წერილი უთარიღოა. წერილებში ასახულია იმდროინდელი ქართული და რუსული ინტელიგენციის კულტურული ცხოვრება და რუსეთის სასულიერო მთავრობის საქმიანობა. მღვდელ იოსების წერილის ადრესატები არიან ქართველი, რუსი სასულიერო პირები და საზოგადო მოღვაწეები. არქივში კირიონის 400-ზე მეტი წერილია დაცული.

„კარგა ხანია შენი წერილები არ მიმიღია. შენი უკანასკნელი წერილი სასონარკვეთილებით იყო სავსე, სად გაიზარდე, სად მიიღე სწავლა-განათლება, რომ ყველა უსამართლობას არ იყო შეჩვეული რუსეთის სახელმწიფოში. ვისთანაც დაიჩოქებს აქლემი უნდა მოთმინებით მიიღო წვალბა, უსამართლობა, დევნა. შენ რომ თავავარდნილი, გამქცევი იყო რომელიმე ტერორისტი მაშინ დაიწყებდი გადახდას ბომბებით, ხოცვით და სხვა. შენ ვითარებაში მოთმინების მეტი არა გაეწყობა რა. ეგ მოთმინება შენ შემყურეთაც მოთმინებას ასწავლის. მთელი საქართველო შენ შემოგცქერის, შენზე ლოცულობს, იდეალს თვისას შენში ჰპოულობს და შენ კი იმედი დაგიკარგავს. ქართველი რომ წაიქცევა მაინც მალე წამოხტება, რომ კვდებოდეს, მაინც ფეხებს აქნევს, იმედი აქვს ჯერ ცოცხალი ვარო. რუსი კი რომ წაიქცეს ყარაულს უყვირის ამაყენეთო! ჯერ არ დაცემულა სულ საქართველო. რუსების უსვინდისობა, უსამართლობა თვითონვე დაუბრუნდებათ წინ. რუსებმა კი რა ქნას, რუსის მთავრობა უსვინდისოა, უსამართლოა, რუსი კი თვით ბუნებით კარგია, პატიოსანი. ვოსტორგოვის ჩარევითვილაც ლეჟავა წარუდგენიათ ეპისკოპოსობაზე. ნ. დურნოვი მწერს წერილს, რომ შენგან წერილები არა აქვს, არც სხვებისგან ვოსტორგოვს ძალიან გადაეკიდა. ამას წინათ მთხოვდა რედაქციის პოდლოგები ვოსტორგოვისა გამომიგზავნეო... მგონი ლეჟავას მისცემენ, რუსებს ლეჟავა უნდათ თურმე. გამოყეყეჩებული დავითი არც ცოცხლებშია და არც მკვდრებში. გიგზავნი თავადაზნაურთა და მორწმუნეთა დაკლადნოი ზაპისს, ჯერ არ წარუდგენიათ ხელს აწერინებენ.

(საუბარია ხარკოვის უნივერსიტეტის დოცენტ ნიკოლოზ დურნოვზე. იგი ყოველთვის იყო ქართველთა გულშემატკივარი. ავტორია რამდენიმე წიგნისა, იცავდა საქართველოს ავტოკეფალიის ინტერესებს).

მოგიკითხა ყველამ შენი სოსო“ [1]

„ჩემო ეპისკოპოსობა!“

კარგა ხანია შენი წერილი არ მიმიღია, რათ შააყენე მოწერა არ მესმის. აქ ბევრი ამბები არის. ჯერ სემინარია გადაიტანეს და აკურთხეს ენკენის თვეს, ბლომათ ხალხი დაესწრო, ვორონცოვის თანაშემწენი იყვნენ... სასულიერო ნოდების პირნი უფრო ხულიგნები და სხვ. გრიგორი ჩამოვიდა ჩუმათ წინა დღით, გიორგიც იყო, გრიგოლი თავს ედგა, სიტყვა რექტორმა წარმოსთქვა უფერული. სადილად დარჩნენ ვორონცოვის თანაშემწენი და თითქმის ასი კაცი იქნებოდა. გრიგოლი თამადობდა რა თქმა უნდა სხვისი მოკლე ჭკუა გამოიჩინა, ხულიგნებმა აიკლეს თავიანთი „რჩეებით“ ყველაფერი, გოროდცოვმა სისულელე წამოროშა, მგონი მალე ჭკუას გამოეთხოვება ისე იქცევა. ჩეტირკინმაც ბევრი არახუნა. მე მინდოდა მეთქვა, მაგრამ ვარჩიე სიჩუმე, რადგანაც ბევრს წამოვაკეცამდი და ტყუილად გავალიზიანებდი მკბენარებს, ვერც დავძლევდი და დარწმუნებითაც ვერვის დავარწმუნებდი. აქ მოგვივიდა ამბავი, რომ პენსია დაგინიშნეს, მგონი დროა, ან რაზე გტანჯავენ აქამდე არ მესმის. მე შევიტყვე, რომ შენზე კურიაჟში საჩივარი გენერალ გუბერნატორს შეუტანია, რომ თუ აქაურობას არ მააშორეთ მე ვერ ვიტვირთებ სიმშვიდეს ხარკოვისას, რადგანაც კირიონთან სტუდენტობა და ბევრი განათლებული პირები დაიარებიანო. ამ გენერალ გუბერნატორის დასმენის თანახმად გადაუბრძანებიხარ სანაქსარასა შინა. რამდენად მართალია, რამდენად დამნაშავენი არიან სინოდის წევრები...

ამ თვის 5-ს ბაქოს ვიყავ რევიზიაზე. სანთლის საწყობში წერილი მომივიდა უსახელო და გავეშურე. სხვათა შორის იქ მოვნახე ხაზინადარი და საქმის მწარმოებელი ოდიშარია. მასზე მითხრეს და ვიპოვე საკვირველი ცნობები. თითქოს ორმოცამდე საჩივარი ყოფილა სოფლებიდან, მღვდლებიდან, მასწავლებლებიდან ქალების გახრწნაზე... ისე რომ ან იქვე თავდებოდა საჩივარი ან არქივლები აქრობდნენ. ოდიშარია გადაუყვანიათ ბაქოში, არ ვიცი როგორ მოუარო, რომ პირიქით გადავიღო ან მოვიპაროთ საქმეები. ფული კარგა დამჭირდება, ადვილი საქმე არ არის, ოდიშარიას მაგივრათ ვილაც ხულიგანი დაუნიშნავს და აბა რას მამცემს. შენ უფრო გამოცდილი ხარ და მალე მომწერე. თუ დამითხოვეს რუსეთში წამოსასვლელათ რა საბუთები წამოვიღო. აბა მაშინ იქნება საქმე... აქ ყველა საეჭვო პირათ მიმაჩნია. ამას წინათ მწერდი რომ გრძელიშვილმა შვიდასი თუმანი მიიტყაპუნა, ეგ მარაძალდი ეხლა ჩვენზე ჩივის, რა უსვინდისო და მოკლე ჭკუის კაცი ყოფილა. ნ. დ. (ნიკოლოზ დურნოვზე საუბრობს) მინდა მივწერო და არ ვიცი სად არის. სემინარიის შესახებ თუ გვაქვს რამე ცნობები შემიგროვე და მამანოდე. იყავი ყოჩაღათ, ამ-

ბობენ ტამბოველი ინოკეტის ნიშნავენ. როგორი კაცია, მაცნობე, ქა-
ლები უყვარსო.

შენი სოსო“ [2]

იოსები ჩვეულებრივი მწვავე სარკაზმით, გესლიანად საუბრობს
თავის წერილში არსებულ მდგომარეობაზე. ყველა წერილი საოცრად
თბილად იწყება „ჩემო ეპისკოპოსოზე“ და მთავრდება „შენი სოსო“.

„ჩემო ეპისკოპოსოზე!

მეორე თვეა მონასტერში ვზივარ, ნიკონმა ეს შემძინა. თავი-
სუფლება ბევრი მაქვს. ნება ავიღე ორ კვირაში ერთხელ ჩამოვიდე
დასახედად ქარხნისა. სახლისა და სამსახურისა... მეც გული გამიტე-
ხეს ამ შეჩვენებულებმა დაწყებული ეპისკოპოსის დავითისაგან ბოლო
მედავითენმდის, ან სულ ჭკუაზე გადასულები არიან ან არაფერი
სიყვარული მამულისა არა აქვთ. უპირობობას, ჯაშუშობას, ფლიდო-
ბას და სხვას. ნურა იტყვი, ყველაფერი საზოგადო ლაპარაკი და ინ-
ტერესები მარტო მოსალამაზებლად აქვთ. რას იზამ, „ბედაურები და-
იხოცნენ, ვირებს დარჩათ მოედანი“... ნ. დურნოვი მწერს, შენ, ამ-
ბროსი და ჩვენც რა შუაში ვართ ნიკონის სიკვდილშიო, დავიჯერო
აქამდის ვერ დარწმუნდნენ, რომ შენ და ამბროსი და ჩვენც არაფერ
შუაში ვართ... ბევრჯერ ვფიქრობ და გონებით შენთან ვართ, მაგრამ
რას იზამ მეც და შენც ტუსალები ვართ... სტუმრები გყავდა, შენზე
ლაპარაკმა ისე გამიტაცა, როცა შენი სადღეგრძელო შეისვა, ბავშვი-
ვით ავქვითინდი. წიგნები და ფული ტარასის გადავეცი. ჩვენმა თავა-
დებმა დაიწუნეს შედგენა დოკლადნოის ზაპისკისა, გადააკეთებინეს,
ისიც დაიწუნეს და ისე წაეთრივნენ შინ, რომ არაფერი გაუკეთებიათ
ეკლესიისთვის. ვნახოთ რა იქნება... გიგზავნი ათ თუმანს წიგნებისას,
ძველი დარჩა სამი თუმანი.

შენი სოსო“ [3]

ეს წერილი ეხება იმ პერიოდს, როცა კირიონს ჩამოართვეს
ლეთისმსახურების უფლება და 1908 წლის მარტში, კურიატის (ხარ-
კოვის მახლობლად) მონასტერში გაამწესეს, მაგრამ ათი თვის შემ-
დეგ, იქიდან გადაიყვანეს განსაკუთრებით მძიმე რეჟიმის მონასტერ-
ში – სანაქსარის უდაბნოში (ტამბოვის გუბერნია), მაგრამ რეპრესიე-
ბი კირიონის მომხრეებისა და მხარდამჭერების მიმართაც განხორციე-
ლდა. საქართველოში დარჩენილი თანამებრძოლებიდან კირიონის
უახლოესი მეგობარი იყო იოსებ ჩიჯავაძე, რომელიც დაწვრილებით
ატყობინებდა საქართველოში განვითარებულ მოვლენებს. იგი საში-
ნელ გულისტკივილს გამოხატავდა არსებული მდგომარეობის გამო.

წერილში მოხსენიებული პირი ტარასი კანდელაკი (უახლოესი მეგობარი და თანამებრძოლო იყო კირიონისა). წერილში საუბარია აგრეთვე ნიკონზე (საქართველოს ეგზარქოსი 1906-1908 წ). 1908 წელს მოკლეს თბილისში და მკვლელობის ბრალდება კირიონს და იოსებ ჩიჯავაძეს წაუყენეს. ამაოდ ცდილობდა ქართული საზოგადოება, ნ. დურნოვო სხვა რუსი მოღვაწეები და უცხოეთში ადამიანთა უფლებების დაცვის ლიგა კირიონის ხვედრი შეემსუბუქებინათ, მაგრამ ამაოდ.

წერილში დიდ გაკვირვებას გამოთქმული ამ ბრალდების გამო. საოცარი სიყვარული, სინანული და ტკივილია გამოხატული იოსების სიტყვებში. საქართველოში არსებული გაუსაძლისი ყოფა და გულგრილობა ადამიანების მიმართ კარგად არის გადმოცემული შემდეგ წერილში.

„ჩემო ეპისკოპოსო!“

კარგა ხანია წერილი აღარ მომიწერა. ამის მიზეზი ავადმყოფობა იყო ჩემი. აი, ათი დღეა ლოგინში ვწევარ. დღეს უნდა ავდგე. მეტსიმეტი მამაძალღია გიორგი, ორპირი ცრუ. მე ვთხოვე რუსეთში გამიშვი მეთქი. საქმეები მაქვს, სენატში მამულის საქმე გვერჩევა, დამპირდა შევიტან თხოვნასო, მაგრამ ბოლოს უარი მითხრა... ბევრი ველაპარაკე, კიდევაც დავემდურე, მაგრამ არ მიშვებს. ახლა კანტორაში შევიტანე ქალაღდი და მოწმობა წარვადგინე ავადმყოფობის. ვთხოვე გადამიდონ სასჯელი. ოთხი თვე მორჩენამდე მონასტერში რომ არ წავიდე, მაგრამ გრიგორიმ ყველა დაიბრიყვა და რასაც უნდა, იმას ჩადის... (წერილში საუბარია იმ პერიოდზე, როდესაც მამა იოსებს საქართველო იმერეთის სინოდალური კანტორის ბრძანებით, საეკლესიო წიგნების დარღვევის გამო, დროებით შეჩერდა მღვდელმოქმედება და რამდენიმე თვით გარეჯის წმინდა იოანე ნათლისმცემლის სახელობის მამათა მონასტერში გაამწესეს სასჯელის მოსახდელად.

“...ვინ არის ჩვენი პატრონი ან კანტორა რას წარმოადგენს, რომელი დამცველი ეგ არის საქართველოს ეკლესიის მის მომსამსახურეთა ინტერესებისა. ვაი დედასა... გრიგორის მამაძალღობამ ისეთი ძარღვების სისუსტე გამიჩინა, რომ ერთი პერიოდი ვაპირებდი შევსულიყავი და მეცემნა. რას იზამ, ბრძოლა ბრძოლას არ ჰგავს. ამათ ხელშია ძალაუფლება, ქონება, ყველაფერი აქვს და მე... არაფერი გარდა ჩემი გმირობისა. მაინც ვცდილობ წამოვიდე, იქნება მოვახერხო. ნუთუ სვინდისისგან ისე გადადგებიან, საოპერაციოდ არ გამიშვებენ.

შენი ძმა სოსო“ [4]

„ჩემო ეპისკოპოსობა!

ქრისტე აღსდგა – ჩემო ეპისკოპოსობა! კვარგა ხანია შენგან წერილი არ მიმიღია. მე უფრო იმას ვაბრალებ, რომ ქალაქი შორს არის და მიყრუებულ ადგილას ხსნიან წერილებს... აქ დიდი ყაყანია. შენ გადაყვანაზე დიდმა, პატარამ, ურწმუნომ, რწმენიანმა ხმა ამოიღო. თავადაზნაურობამ დიდი თანაგრძნობა გამოიჩინა ყველა მხრივ. გაზეთებიდან გაიგებდი, რომ ქუთაისში დიდი ლაპარაკი ჰქონიათ. მშვენიერი სიტყვა უთქვამს კიტა აბაშიძეს, დაუმთავრებია ასე, თუ ესენი უსვინდისო ფარულ დევნას გააგრძელებენ აღარ გვინდა მაგათეური მართმადიდებლობაო. ჩვენ სხვა სარწმუნოება მივიღოთ. კიტას შემდეგ უთქვამს კარგი სიტყვა დათა მიქელაძეს და ნიკო თავდგირიძეს. იმ კრებაზე, სულ 22 კაცი ყოფილა. მათ შორის ერთი ჯაშუში ვილაცა გაგნაძე თუ გაგნიძე დაუბეზლებია გენერალ გუბერნატორთან და სამივენი დაატუსაღეს. ახლა ეს გამოუშვეს, რადგანაც ვარანცოვმა მონაწილეობა მიიღო ამ საქმეში. პროკურორის ქუთაისში უკითხავს ყველა მათთვის, მშვენივრად აუწერია ჩვენი გარემოება და დათა მიქელაძეს, რომელსაც უთქვამს, რომ რუსეთის მთავრობა და თვით ხელმწიფეები მარტო დამრღვევნი არიან ყველა შეკრებულებისაო. მერე აუწერია ეკლესიის გარემოება – შევინროვება და მკვახეები უთქვამს ძალიან... ყველა მხრიდან დიდი მოძრაობაა, აქ კი რუსული გაზეთები სისულელეებს, უსვინდისობას წერენ. ნამდვილი ჯაშუშები და ოხრანკები არიან. ტარასი ჩამოვიდა სოფლიდან. უკითხავს როდის ჩამოვიდა კირიონიო, სად იყო ნიკონის მკვლელობის დღესო, ვისთან აქვს მიწერ-მოწერაო, ნესტორ მაჭავარიანსაც უკითხავს ეს ამბავი. სამღვდელოება მოვალეა იპოვოს მღვდელები, რადგანაც ბრალი მას ედებაო, მას წარმოუთქვამს, რომ გამომძიებელი თქვენა ხართო, პოლიცია თქვენ ხელშია და ჟანდარმერია. იპოვეთ და ჩვენც მადლობლები ვიქნებითო... ვინ მოკლა და ვის აბრალებენ, რა შუაშია სამღვდელოება... ეგ უფრო ხულიგნების საქმეა.

„1908 წლის 28 მაისს, ეგზარქოს ნიკონის მკვლელობასთან დაკავშირებით, იმდროინდელ რუსულენოვან პრესაში, განსაკუთრებით გაზეთ „Кавказ“-ში, ათასგვარი ცილისმწამებლური სტატია დაიბეჭდა ქართული სამღვდელოებისა და საზოგადოდ ქართველი ენის მიმართ [10]. ეგზარქოს მკვლელობის საფუძვლად ისინი ქართველი სამღვდელოების მიერ გაგზავნილ საპროტესტო წერილს მიიჩნევდნენ, რომელიც 1906 წლის 8-16 ივნისს ქართლ-კახეთის სამღვდელოების დეპუტატთა კრებამ გაუგზავნა მთავარეპისკოპოსს ნიკონს საქართველოში ჩამოსვლამდე. ქართველი სამღვდელოების ეს პროტესტი და ეგზარქოსის მკვლელობა რუსეთის იმპერიის ხელისუფლებამ ქართველ და

რუს ხალხებს შორის ნაციონალური შუღლის გასაღვივებლად გამოიყენა. რუსი შოვინისტები ქება-დიდებას ასახავდნენ ეგზარქოს ნიკონის „ველიკოდერჟავულ“ საქმიანობას [11, 197].

“...აქ სრული გაზაფხულია. გულში კი სულ ზამთარი მიდგას. დღესაც ვერ მომისვენია, ისე გამაბრაზეს ჟანდარმერებმა. აბა რა დაამშვიდებს კაცის გულს რუსეთის მთავრობის ხელში, როცა იცი, რომ სამართლის მაგივრად, კანონის მაგივრად, უსამართლობა და ძალმომრეობა სუფევს. გენერალ-გუბერნატორი და ჟანდარმერია მოიცავს ყველა კანონებს, რასაც გინდა იმას მიზამენ, ათჯერ რომ მართალი და უმანკო იყო.

ახლა ძაან ეძებენ ჩვენს გაზეთებს საცენზურო კომიტეტში. გაუგზავნიათ იქიდან ნომრები... სამბეჭდაო ინსპექტორი ცალკე გამოძიებას აწარმოებდა ვინ მუშაობდნენ გაზეთში, ფული საიდან იმოვეს და სხვ. ხმები დადის 15 კაცი სასულიერო პირი უნდა გადაასახლონო. რას აპირებენ, რას აგვიანებენ. დავიდოვი ჯერაც ისევ სამსახურში ითვლება. (ლაპარაკია დავით დავიდოვზე – საქართველოს ეგზარქოს კანცელარიის მდივანი, კირიონის ბიოგრაფიაში ავბედითი როლის შემსრულებელი პიროვნება).

მგონი, სინოდი თავის ტუტუცურ დადგენილებას ვოსტორგოვის პროექტით შააყენებს. ნ. დურნოვი ხშირად მწერს, სანუგეშო კი არააფერია. ამბროსისგანაც არაფერია, გარდა ორი სიტყვისა – კარგად ვარო. ეტყობა სულს უხუთავენ. იყავი კარგად ნანამებო, საქართველოს ეკლესიის მოჭირნახულევ

შენი ძმა სოსო“ [5]

მართლაც, ეგზარქოში ნიკონის მკვლელობის შემდეგ, გაზეთებში ატეხილი აურზაურის გამო ქართველმა სამღვდელოებამ მოიწვია საგანგებო კრება, რომელმაც განიხილა სახელმწიფო სათათბიროს დეპუტატის პურიშკევიჩის ცილისწამება ქართველი სამღვდელოების მონაწილეობის შესახებ ეგზარქოსის მკვლელობაში და მოიტანა დადგენილება, აღძრულიყო საჩივარი დეპუტატ პურიშკევიჩის წინააღმდეგ. აღნიშნული საკითხის განხილვა დაევალა იოსებ ჩიჯავაძეს [12].

„ჩემო ეპიკოპოსობა

შენი წერილი მივიღე პეტრეს ქალაქიდან, აქამდი არ ვიცი მონასტერი შენ მფარვეობაში იქნება, თუ მარტო საცხოვრებელი მოგცეს. შენი რომ ვიყო პირდაპირ გადავჭრიდი საკითხს, ამდენი უსვინდისობა მოსაბეზრებელია, ან მივცემდი თხოვნას, რომ თუ დამნაშავე ვარ დამსაჯე და ჯერ საბუთები წარმოადგინეთ და თუ არა ვარ დამ-

ნაშავე ადგილი დამიბრუნეთ, ან მონასტერი მომეცით და უფლება დამინიშნეთ და თუ ეგეც არ გინდათ, გამიშვით ჩვენ ქვეყანაში ან საზღვარგარეთ. ვნახოთ რას იტყვიან. მაგათ სვინდისი და ადამიანობა სულ არ აქვთ და სამართალზე ლაპარაკიც ზედმეტია, ან პირდაპირ ხელმწიფეს მივმართავდი საჩივრით. შენ სულ ენდობი და ვიდრე რაღაცა სამართალს ეძებ რუსეთის სახელმწიფოში. ეგენი კი ნელ-ნელა თავის ქებით და დაპირებით სულს გიხუთავენ. სოფრომმა თავი დაანება კანტორას, ან თავი დაანებებინეს. იმის მაგიერ სერგო წერეთელი ამოირჩიეს. გრიგოლს ვიღაცა რუსები მიეყვანა, ახალმა პროკურორმა და ინოკენტიმ არ ქნეს და ქართველები ჩააყენეს სათავეში. ვნახოთ სხვა რა იქნება

შენი სოსო“ [6]

„ჩემი ეპისკოპოსობა

შენი სიჩუმე მაკვირვებს, ველი, ველი წერილს და არ ჩანს. დურნოვი მწერს, რომ პენსია დაუნიშნესო. შენ კი არაფერს არ იწერები... საზოგადოებრივ ცხოვრებაში რა არის ახალი. ამ 8-10 დღის წინ გაჩხრიკეს ბევრი მოწინავე ქართველები, რედაქცია „დროებისა“ – ვერაფერი იპოვეს და მაინც დააპატიმრეს: ილიკო ალლაძე, ლასხიშვილი, ფირცხალავა, ჯაბადარი საშა, ქაიხოსრო ქვათაძე, ზურაბიშვილი ოლიკო და სხვები. სულ ამბობენ 8 კაცია დაჭერილიო, მიზეზი არავინ იცის. ესე გავიგე, რომ ვიღაცა გენერალ ჯორჯაძეს მისვლია პროკლამაცია, რომ მამულები თუ გაჰყიდო, ქართველ გლეხებს მიჰყიდო, იმიტომ, რომ სომეხი და რუსები არ ჩამოასახლონო. პროკლამაცია ჟანდარმერიის უფროსისათვის გამოუგზავნია და მიუთითებია წერილით, რომ „დროების“ რედაქცია ბუდე არისო... მე დარწმუნებული ვარ, რომ ეს საქმე რედაქციის საქმე არ უნდა იყოს. ვოსტორგოვზე საჩივარი რით გათავდა ვერ გავიგე, იყო სამართალი თუ კიდევ გაძვრა ვოსტორგოვი.

იყავი ყოჩაღად, შენი სოსო. კახეთი.“ [7]

წერილში საუბარია იმ ვოსტორგოვზე, რომელიც სიამაყით აცხადებდა, რომ ის იყო კავკასიის სამრევლო-საეკლესიო სკოლების პირველი რუსი ეროვნების მზრუნველი. ვოსტორგოვი ამტკიცებდა, რომ ზემდგომმა ორგანოებმა იგი ამოირჩიეს, როგორც „რუსი პატრიოტი“, რათა მას ებრძოლა. პოლიტიკან ქართველ მღვდელმთავრებთან, ვინც ეგზარქოს ნიკონის მაგალითზე აჩვენეს, თუ რა შეუძლიათ. აქვე უნდა აღვნიშნოთ, რომ ი. ვოსტორგოვი იყო საქართვე-

ლოში რუსული შავრაზმელი ორგანიზაციის „ნესრიგის მომხრეთა პარტიის“ ერთ-ერთი ორგანიზატორი [13,17].

ვოსტორგოვი შესანიშნავად მიხვდა ვინ იყო ქართველი ხალხის ინტერესთა უპირველესი და უკომპრომისო დამცველი სამღვდლო წოდებაში. სწორედ ამიტომ ამოიღო ვოსტორგოვმა კირიონი მიზანში და მეთოდურად, ვერაგულად დაუნყო მას შევინროვება და დევნა და შედეგსაც მიაღწია. სწორედ ვოსტორგოვის აშკარა მითითებით კირიონი საქართველოს მოაშორეს და შორეულ კამენეც-პოდოლსკში გადაისროლეს.

„ჩემო ეპისკოპოსოზა!

კარგა ხანია წერილი არ მომიწერია. შენმა წერილებმა თვალები ამატიკია, საქმე იმაშია, რომ რუსებს უყვართ ტყბილად დაძინება. კკარგს გვპირდებიან და მერე სიტყვას თვით ხელმწიფეები არღვევენ და ზავტრა, ზავტრას გაიძახიან და ჩვენც გვასწავლეს ეს ჩვეულება და უპირობა. ამას იმიტომ გწერ, რომ ჯერ-ჯერობით არაფერი არ არის დაპირების გარდა. ვოსტორგოვზე კიდევ ვერა გავიგე რა. რამდენადაც მართალია მისი დათხოვნა ან რისთვის დაითხოვეს. ალიევი და ვოსტორგოვი დიდი მეგობრები იყვნენ და შავ რაზმელებს სათავეში ედგნენ და საქართველოს ბედს ერთიანად სჭრიდნენ. რას იზამ, მაინც ღმერთი ავტომობილით თუ არა ურმით მაინც მოეწევა. სხვა რა ნუგეში დამრჩენია. ამ თვის 19-ში ვიყავი ცაგარელთან. ბევრი ველაპარაკე საზოგადო საქმეებზე და შენზე, ნაწყენია, რომ ზაქარია სარაჯიშვილის სიკვდილის თაობაზე ტელეგრამა თანაგრძნობისა არ გამოუგზავნე ქერივს. კირიონი მეგობრად ეთვლებოდა სარაჯიშვილს და რატომ დაივინყო. მე ვუთხარი, კირიონი კიევში გაემგზავრა და გზაში იყო, ამიტომ გვიან გაიგებდა – მეთქი და შემდეგ ჩემ წერილში გამოაცხადა მწუხარება – მეთქი.

აქ გავიგე, რომ ინოკეტზე დიდი საჩივრებია სინოდში და ცაგარელმაც სთქვა, ძაან ეჯავრებათო.

შენი სოსო. ნავთლული“ [8]

იოსები და სხვა ავტოკეფალისტები ყველანაირად ცდილობდნენ ინოკეტზე მამხილებელი საბუთები შეეგროვებინათ და როგორმე მოემორებინათ თავიდან იგი.

მღვდელ იოსებ ჩიჯავაძის ბრძოლა საქართველოს ეკლესიის ავტოკეფალიის აღდგენისათვის ცარიზმის პერიოდში ხასიათდება მკვეთრი რადიკალურობით და პრინციპულობით. მისი მოღვაწეობის აღნიშნულ პერიოდში თანაბარზომიერად იყო შეზავებული სიტყვა და

საქმე. იმპერიაში გამეფებული მკაცრი რეაქციის მიუხედავად, იგი აწარმოებდა როგორც ლეგალურ, ისე იატაკქვეშა ბრძოლას არსებული რეჟიმის წინააღმდეგ.

საქართველოს ეროვნული ეკლესიის ისტორიული საფუძველის აღდგენისათვის ბრძოლაში, იოსებ ჩიჯავაძე უპირატეს მნიშვნელობას ანიჭებდა მამაპაპისეული სჯულის აღდგენას და ეროვნული თვითშეგნების ჩამოყალიბება-განმტკიცების საკითხებს და მიიჩნევდა, რომ სწორედ ამ გზით უნდა მომხდარიყო ქართველი ერის შემობრუნება ტრადიციული ეროვნული ღირებულებებისაკენ. იგი აშკარა წინააღმდეგობას უწევდა რუსი ჩინოვნიკების მიერ გატარებულ ანტიქართულ პოლიტიკას და ხელს უწყობდა მომავალი თაობის ეროვნული თვითშეგნების ჩამოყალიბება-განმტკიცების პროცესს.

ამ მიმონერების საშუალებით ჩვენ ვეცნობით იმ მოვლენებს, რომელიც დანახულია იმ დროის თანამედროვის თვალით. წერილებზე დაყრდნობით, შესაძლებელი გახდა ეკლესიის შიგნით ფეხმოკიდებულ რეფორმათა გაანალიზება, მასთან ერთად გაანალიზება იმ დროის ეკლესიაზე ხელისუფლების ზემოქმედების ხერხებისა და მეთოდებისა, რაც საშუალებას გვაძლევს ჩავწვდეთ ეკლესიის შიდა დაპირისპირებათა მიღმა მოქმედ იმ ფაქტორებს, რომელებიც რეალურად ამზადებენ და იწვევენ განხეთქილებას, ანდა მათ წარმოქმნაში კატალიზატორის როლს ასრულებდნენ.

მათი ანალიზისას აშკარა ხდება შეცდომებისა და დანაშაულებრივ ქმედების ორმხრივად არსებობა. მღვდელ იოსებ ჩიჯავაძის წერილებს ძალიან დიდი მნიშვნელობა აქვს იმ პერიოდის საქართველოში განვითარებული მოვლენების კრიტიკულად შესწავლისათვის. მდგომარეობა ძალიან რთული იყო, რუსეთის რეაქციულმა რეჟიმმა და სინოდმა საქართველოს ყველა სფერო მოიცვა. სწორედ ეს სირთულეები, გაუსაძლისი პერიოდი და მის დასაძლევად არსებული ბრძოლაა წარმოჩენილი ამ მიმონერაში.

დამონებული წყაროები და ლიტერატურა:

1. ხელნაწერთა ეროვნული ცენტრის არქივი, კირიონის ფონდი, "1239, 1909, 2 მაისი.
2. ხელნაწერთა ეროვნული ცენტრის არქივი, კირიონის ფონდი, №1240. 9 ივნისი.
3. ხელნაწერთა ეროვნული ცენტრი, კირიონის ფონდი №1241, 1909, 14 ივნისი.
4. ხელნაწერთა ეროვნული ცენტრი, კირიონის ფონდი №1244, 1909, 10 ოქტომბერი.

5. ხელნაწერთა ეროვნული ცენტრი, კირიონის ფონდი №1238, 1909, 19 მარტი.
6. ხელნაწერთა ეროვნული ცენტრი, კირიონის ფონდი №1251, 15 მარტი.
7. ხელნაწერთა ეროვნული ცენტრი, კირიონის ფონდი №1251, 8 მაისი.
8. ხელნაწერთა ეროვნული ცენტრი, კირიონის ფონდი №1257, 1911, 25 ივნისი.
9. ს. კაკაბაძე – ქართველი ხალხის ისტორია, 1783-1921 წ.წ. თბილისი, 1997.
10. Газ. „Кавказ“, № 250, Тифлис, 1908.
11. ნ. თორაძე, საქართველოს მართმადიდებელი ეკლესია მე-19 და მე-20 საუკუნეში, თბილისი, 1995.
12. სამღვდელოების კრება, გაზ. „ალი“, №43, 1908.
13. ვ. კიკნაძე, ეროვნული და საკაცობრიო პრობლემატიკა XIX ს. ქართველი სასულიერო მოღვაწეების შემოქმედებაში, თბილისი, 2009.

Tsatsa Chkhartishvili

Doctor of History, Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Ivane Javakhishvili Institute of History and Ethnology, scientific researcher of the Department of Modern and Contemporary History

Unknown Letters of the Monk Iosef Chijavadze to Bishop Kirion (According to archive materials)

Summary

In the epistolary heritage of St. Kirion II there are letters of special, particular interest that were sent to him by priest Iosef Chijavadze. The letters have not been published yet and are brought to the scientific circulation with the help of the given article. These letters are in the private fund of Kirion II preserves in The National Centre of Manuscripts. Though, our scientists, researchers fragmentarily discussed these letters, still their full versions are published for the first time in the given article. Iosef Chijavadze's letters are mostly dedicated to the autocephaly problems of The Church of Georgia: fighting for autocephaly, reigning cruelty of Russian synod. The letters contain very interesting and important material about the situation of those days.